

Vergaderjaar 2023–2024

35 561

Parlementaire enquête aardgaswinning in Groningen

Nr. 54

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 27 september 2023

De overheid deed de inwoners van het gaswinningsgebied gedurende vele jaren tekort. Het kabinet committeert zich langjarig om te herstellen wat in zestig jaar is geschaad in Groningen en Noord-Drenthe. Samen met de regionale samenwerkingspartners spant het Rijk zich in voor de sociale en economische agenda met als doel een veilige en welvarende regio. Zo werken we niet alleen aan herstel van gebouwen, maar ook aan herstel van de (psycho)sociale gevolgen van de gaswinning, aan meer leefbaarheid, kansengelijkheid en duurzame groei. Met deze brief breng ik uw Kamer op de hoogte van de voortgang in de uitvoering van de vijftig maatregelen naar aanleiding van de kabinetsreactie *Nij Begun*.

Voor de uitvoering van de schadeafhandeling en de versterkingsoperatie is het Rijk verantwoordelijk en geeft het de ruimte én het geld om knelpunten in de uitvoering op te lossen en onaanvaardbare verschillen tegen te gaan. Gedupeerden krijgen daarbij een meer centrale positie, zodat zij en hun behoeften centraal komen te staan. Tegelijkertijd geldt dat een cultuuromslag moet plaatsvinden om de maatregelen zoals bedoeld te kunnen uitwerken en uitvoeren.

Samenwerking met bewoners, maatschappelijke organisaties, uitvoerings-organisaties en regionale overheden is belangrijk voor de uitvoering van de vijftig maatregelen.¹ Deze moeten ertoe leiden dat inwoners van het gaswinningsgebied los kunnen komen van zorgen uit het verleden. Alle maatregelen in samenhang moeten ertoe leiden dat het gebied beter achterblijft. Bovendien moet «het nieuwe begin» voor de bewoners voelbaar en zichtbaar zijn. In deze brief volgt per thema een

¹ Hiermee kom ik tegemoet aan de toezegging aan het Kamerlid Van der Plas (BBB) op 6 juni 2023 om met maatschappelijke organisaties te praten over hun betrokkenheid bij de totstandkoming van de 50 maatregelen uit de kabinetsreactie en of het pakket voldoende gedragen wordt in de regio.

nadere toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen in de uitvoering. De voortgang per maatregel vindt u in bijlage 1. Met deze brief doe ik de toezegging uit de Kamerbrief van 6 juli jl.² gestand een uitgebreidere brief te sturen over de status van alle vijftig kabinetsmaatregelen.

Staat van Groningen

Het kabinet zal jaarlijks in de Staat van Groningen de voortgang laten zien van het effect van alle maatregelen op het gebied van de schadeafhandeling, de versterkingsoperatie, de verduurzaming, het bevorderen van brede welvaart in Groningen en Noord-Drenthe en het verbeteren van het functioneren van de overheid. De Staat van Groningen wordt niet alleen een monitorings- en verantwoordingsinstrument, maar is ook bedoeld om te leren wat werkt en wat beter kan. Zo kunnen we bewoners en andere betrokkenen blijvend betrekken op basis van een samenhangend en actueel totaalbeeld.

Komende winter wordt in brede dialoog met bewoners, regio en samenwerkingspartners de doelstellingen en bijbehorende indicatoren voor de Staat van Groningen vastgesteld. De Staat van Groningen zal zoveel mogelijk bestaande gegevens, kennis en expertise van o.a. het Instituut Mijnbouw Groningen (IMG) en de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) bundelen en ontsluiten. Ik zal uw Kamer informeren over de nadere invulling van de Staat van Groningen, de geformuleerde (hoofd)doelstellingen en de daarbij behorende prestatie-indicatoren. In april 2024 wordt de eerste Staat van Groningen uitgebracht.

Tevens bereid ik het voorstel voor de wijziging van de Tijdelijke wet Groningen voor, waarmee de Staat van Groningen wettelijk wordt verankerd. Die wet wordt omgevormd tot een permanente Groningenwet. Het generatielange commitment van het Rijk naar de regio wordt daarmee onderstreept. In het voorjaar van 2024 staat de internetconsultatie voor het wetsvoorstel van de Groningenwet gepland.

Gaswinning

De gaswinning stopt. Op 22 september jl. heb ik de Kamer geïnformeerd over het vaststellingsbesluit 2023/2024.³ Hierin leg ik vast dat de gaswinning naar nul gaat. Wel is het nodig om voor komend gasjaar productielocaties achter de hand te houden voor zeer uitzonderlijke omstandigheden. In verband met de definitieve beëindiging van de gaswinning Groningen heb ik in een wetsvoorstel wettelijk vastgelegd dat het gasveld per 1 oktober 2024 sluit. Dit wetsvoorstel wordt eind september ingediend.

Schade

De schadeafhandeling moet milder, makkelijker en menselijker. Bewoners moeten zo snel mogelijk weten waar zij aan toe zijn en wat zij op welk moment van de overheid kunnen verwachten. Samen met het IMG zijn de afgelopen maanden belangrijke stappen gezet om uitvoering te geven aan verschillende verbeteringen in de schadeafhandeling. Tevens is daarbij aandacht besteed aan de cultuur die daarbij past: mensgericht, gebaseerd op vertrouwen en dienstbaar.

² Kamerstuk 35 561, nr. 52.

³ Kamerstuk 33 529, nr. 1176.

Duidelijkheid over het gebied waar schade wordt vergoed (maatregel 2)

Met een algemene maatregel van bestuur (hierna: AMvB) wordt het effectgebied van de gaswinning in Groningen en de gasopslag in Norg en Grijpskerk waar het wettelijk bewijsvermoeden onverkort wordt toegepast geografisch afgebakend. De AMvB heeft voorgelegen bij de Raad van State (RvS) voor advies. De RvS heeft aangegeven geen opmerkingen te hebben over het ontwerpbesluit en adviseert het besluit te nemen, zoals gepubliceerd op 21 augustus jl.⁴ Per 1 januari 2024 treedt de AMvB in werking. De behandeling van de schademeldingen loopt vervolgens mee met de invoering van de onderstaande maatregelen 3 en 5.

Stoppen onderzoek naar causaliteit van schades tot 60.000 euro (maatregel 3) en verruiming van de vaste vergoeding bij schadeafhandeling (maatregel 5).

Het stopzetten van de onderzoeken naar causaliteit tot 60.000 euro heeft in de verbetering van de schadeafhandeling mijn nadrukkelijke prioriteit. De stapeling van onderzoeken, onzekerheid over uitkomsten en discussies over de oorzaken van schades die zo slopend zijn voor bewoners in het aardbevingsgebied moeten tot het verleden behoren. Samen met het IMG wordt de laatste hand gelegd aan de uitwerking van deze maatregelen. Ik vind het belangrijk dat bewoners zo snel mogelijk weten waar ze aan toe zijn, maar hecht daarbij in het belang van de bewoner ook aan een zorgvuldige uitvoering. Binnen afzienbare tijd zal ik uw Kamer hier nader over informeren.

Actief oplossen knelpunten door het IMG (maatregel 4)

Voor 1 oktober 2023 treedt de ministeriële regeling knelpunten in werking, die het IMG de ruimte geeft om maatwerk te leveren bij zaken waarin bestaande regelingen onvoldoende mogelijkheden bieden om bewoners goed te kunnen helpen in het herstel van de schade.

Duurzaam herstel (maatregel 6)

Het IMG is deze zomer van start gegaan met de pilot voor duurzaam herstel, waarbij onderliggende gebreken bij schades worden aangepakt ter voorkoming van een herhaling van schade. Momenteel selecteert het IMG 300 woningen in de kern van het gaswinningsgebied en is met de eerste bewoners inmiddels contact gelegd. De verwachting is dat de pilot minstens een jaar zal duren. De proef dient mede om ervaring met de werkwijze op te doen, zodat deze stapsgewijs kan worden uitgerold. Ook wordt gekeken hoe bij woningen waar zowel versterking als duurzaam herstel aan de orde is, dit zoveel mogelijk in één keer kan worden aangepakt.

Hogere overlastvergoeding bij meervoudige schademeldingen (maatregel 7)

Mensen die ondanks de mogelijkheden voor duurzaam herstel en het stoppen van de gaswinning toch te maken krijgen met teruggekeerde of nieuwe schade, kunnen rekenen op een hogere overlastvergoeding. Meervoudige schademeldingen leiden namelijk aantoonbaar tot extra (immateriële) schade in de vorm van stress, frustratie of angst. Het IMG werkt deze regeling uit in combinatie met de forfaitaire vergoeding waar bewoners aanspraak op kunnen maken als zij voor de tweede of derde keer een schademelding indienen.

⁴ ABRvS 21 augustus 2023, ECLI:NL:RVS:2023:219.

Verruimen vergoedingen voor immateriële schade (maatregel 8)

Op 3 oktober start het IMG met de verruiming van de immateriële schade-vergoeding. Met de verruiming worden vergoedingen binnen huishoudens gelijkgetrokken en ontvangen gedupeerden die te maken hebben met sloop/nieuwbouw of met versterkingsmaatregelen voortaan standaard de hoogste vergoeding van 5.000 euro. Daarnaast zorgt het IMG ervoor dat voor kinderen en jongeren (tot en met 17 jaar) straks dezelfde bedragen gelden als voor volwassenen (1.500, 3.000 of 5.000 euro).

De verruiming van de regeling Immateriële schade wordt met terugwerkende kracht ingevoerd, waarbij tussen de 30.000 en 40.000 aanvragers alsnog een (hogere) vergoeding krijgen. Het IMG zal deze groep, met de start van de verruiming begin oktober, hierover informeren. Kort daarna wordt de vergoeding voor immateriële schade voor kinderen en jongeren tot en met 17 jaar opengesteld. Het is namelijk belangrijk om eerst de verruimingsmaatregelen door te voeren, omdat een verandering in de vergoeding van (één van) de ouders van invloed is op de vergoeding van het kind.

Versterking

De NCG heeft de opgave de versterkingsoperatie meer gebiedsgericht en mens-gericht vorm te geven. De ervaringen die daarmee worden opgedaan in de dorpenaanpak, zullen breder binnen de versterkingsoperatie worden toegepast. Binnen de dorpenaanpak praten bewoners mee met de NCG over de planning en uitvoering van de versterking in hun straat, buurt of dorp. Ook los van de specifieke dorpenaanpak is de inzet van de NCG erop gericht nadrukkelijk naast bewoners te staan. Zo wordt het financiële mandaat van bewonersbegeleiders van 50.000 euro binnen de versterkingsopgave ingezet om bewoners te helpen en beslissingen te nemen. Binnen de NCG is een brede cultuurverandering gaande om zonder onnodige juridisering omgevings-sensitief te werk te gaan. Daarnaast stuurt de NCG nadrukkelijk op het oplossen van knelpunten en verschillen en het aanbieden van maatwerk daar waar nodig (maatregelen 10, 11 en 12).

Meer aandacht voor ruimtelijke kwaliteit (maatregel 13)

Voor het behoud van de ruimtelijke kwaliteit en de identiteit van het gebied bij de versterkingsoperatie, heeft de NCG per 1 september jl. een regiobouwmeester aangenomen. Deze regiobouwmeester heeft een onafhankelijke rol binnen de NCG. Hij bewaakt de ruimtelijke kwaliteit in het Groninger aardbevingsgebied en kijkt bij het versterken van gebouwen naar behoud van de Groninger cultuur en historie. Hierbij is het essentieel om aan te sluiten bij de wensen van bewoners. De regiobouwmeester zal met gemeenten werken aan ruimtelijke visies op dorps- en wijkniveau.

Erfgoedprogramma (maatregel 26)

Met de verlenging van het Erfgoedprogramma van de provincie Groningen kunnen erfgoedeigenaren aanspraak blijven maken op subsidies voor restauratie en onderhoud van hun pand. Deze subsidies vormen eveneens onderdeel van de pilot van de Vereniging Groninger Monumenten Eigenaren (VGME) die op 6 september jl. van start is gegaan. Deze proef combineert schade, versterken, onderhoud, restauratie en verduurzaming. Een eigenaar wordt bovendien van begin tot eind professioneel ondersteund door een zelf gekozen restauratie-architect en

aannemer. Zij vormen het kernteam dat bepaalt op welke manier de aanpak plaatsvindt en welke werkzaamheden er gecombineerd kunnen worden.

Bovendien worden alle financiële stromen omtrent de pilot samengebracht in het Nationaal Restauratiefonds, waardoor eigenaren qua financiën slechts met één loket te maken hebben. Met deze aanpak heeft de eigenaar zelf de teugels in handen. Uitvoeringsinstanties zijn ondersteunend aan het proces van de eigenaar.

Kosten voor juridische, technische en bouwkundige bijstand (maatregel 19)

Per 9 augustus jl. is de regeling voor rechtsbijstand en aanverwante kosten onder de Tijdelijke wet Groningen in werking getreden, met terugwerkende kracht tot 1 juli 2023. Met de regeling kunnen eigenaren van een gebouw kosteloze rechtsbijstand en mediation ontvangen, evenals financieel en bouwkundig advies in de bezwaar- en beroepsfase via de advocaat. Na publicatie van de regeling hebben zich reeds 46 advocaten en 68 mediators aangemeld om onder de regeling werkzaamheden uit te voeren. Inmiddels zijn hiervan 23 advocaten en 43 mediators geregistreerd.

Naast de regeling voor rechtsbijstand is er ook een regeling bouwkundig en financieel advies opgesteld, waarmee eigenaren van een gebouw in het geval van schadeafhandeling of in het versterkingstraject kosteloos een bouwkundig en financieel adviseur kunnen inschakelen.

Verduurzaming (maatregel 28 en 29)

Bij woningen die (middel-)zwaar worden versterkt neemt NCG de isolatie-maatregelen tot het niveau aardgasvrij gereed op in het uitvoeringsontwerp. Daarnaast vindt voor het aardgasvrij gereed maken van alle overige woningen in de provincie Groningen en drie gemeenten in Noord-Drenthe overleg plaats met de regio. Afgesproken is om in oktober meer duidelijkheid te geven over de invulling van de maatregel en de afstemming tussen maatregel 28 en 29, zodat bewoners weten waar ze aan toe zijn.

Taskforces (maatregel 24 en 25)

In het debat met uw Kamer over de kabinetsreactie op 6 en 7 juni jl. heb ik toegezegd om een drietal taskforces (agro, mkb en complexe zaken) aan te stellen. Juist bij deze groepen verloopt de schadeafhandeling en versterking stroef. De taskforces buigen zich vooral over trajecten van ondernemers en bewoners met onvoldoende voortgang in het reguliere traject van het IMG en de NCG en/of waar een link is met de provinciale programma's voor agro en mkb. De taskforces gelden voor complexe zaken, die niet in het reguliere proces worden opgelost, om afspraken te maken over de oplossing én de uitvoering hiervan.

Voor het oplossen van specifiek de mestkelderproblematiek wordt door IMG een werkgroep opgezet. Deze zal zich richten op het oplossen van de mestkelder-problematiek en zorgen voor een prioritering. Ook hier kunnen cassussen buiten het reguliere proces worden opgelost. Momenteel wordt gewerkt aan de opzet en werkwijze van de verschillende taskforces. Hierbij is de meerwaarde aan reeds bestaande instrumenten zoals het Agroprogramma, mkb-programma, Interventieteam en Commissie Bijzondere Situaties belangrijk punt van aandacht.

Perspectief

Jongerenparticipatie (maatregel 33)

In juni is een eerste bijeenkomst georganiseerd met zo'n twintig jongeren en vertegenwoordigers van jongerenorganisaties. Met deze groep zijn ideeën en thema's opgehaald over hoe zij aan de slag willen met de toekomst van Groningen. In november wordt een JongerenTop georganiseerd. Gesproken wordt dan over belangrijke (toekomst)thema's als mentale gezondheid, wonen, economie en bereikbaarheid. De resultaten worden in december gepresenteerd tijdens de eerste bijeenkomst als aftrap voor de grotere conferentie die in 2024 gepland is.

Conform mijn toezegging in het plenaire debat van 6 juni jl. blijf ik in overleg met de maatschappelijke organisaties, zodat zij betrokken zijn bij de uitwerking van de vijftig maatregelen uit de kabinetsreactie. Ik hecht er veel belang aan dat het pakket van maatregelen gedragen wordt in de regio. Daartoe is het belangrijk dat jongeren structureel meepraten over de toekomst van het gaswinningsgebied. Samen met de provincie en gemeenten wordt gewerkt aan een bredere participatieaanpak, waarin ook de voorgenomen JongerenTop en de jongerenraad een plek krijgen. Hierbij gaat tevens aandacht uit naar de invulling van de motie van lid Boulakjar⁵ over het laten begroten van minimaal 1% van de beschikbare middelen voor de sociale en de economische agenda door jongeren.

Sociale agenda (maatregel 34)

De sociale agenda heeft als doel om in dertig jaar het welzijn en de toekomst van de inwoners van Groningen en Noord-Drenthe structureel te verbeteren. De agenda moet ertoe bijdragen dat het gaswinningsgebied binnen één generatie tenminste op het landelijk gemiddelde scoort op indicatoren van brede welvaart als een goede uitgangspositie op de arbeidsmarkt, opleidingsaanbod, schooluitval, bestaanszekerheid, tevredenheid met het leven en ervaren gezondheid.

Voor de ontwikkeling van de sociale agenda is in mei en juni een verkenning gedaan. Hierbij is gesproken met een brede regionale vertegenwoordiging, waaronder inwoners, maatschappelijke organisaties, onderwijs- en kennisinstellingen, koepelorganisaties, provincie en gemeenten. Op basis van deze verkenning is half juli de opdracht voor de kwartiermaker sociale agenda vastgesteld. De regio zal op korte termijn met een voordracht komen voor de kwartiermaker.

Vooruitlopend op de ontwikkeling van de sociale agenda worden financiële middelen beschikbaar gesteld voor leefbaarheid en behoud van voorzieningen in het gaswinningsgebied. Conform moties van het lid Nijboer c.s.⁶ en van de leden Vedder en Nijboer⁷ is tijdens de verkenning breed opgehaald wat in de regio speelt op het gebied van leefbaarheid, sociaal welbevinden en brede welvaart. Zo hoeven er geen onomkeerbare besluiten genomen te worden over het sluiten/stoppen van openbare voorzieningen. Zo krijgt de gemeente Oldambt een financiële bijdrage voor Stichting MFC de Hardenberg voor het behoud van het zwembad in Finsterwolde. Ook zal het kabinet een financiële bijdrage leveren voor behoud van een bibliotheek en een dorpshuis. De komende tijd wordt de sociale agenda en de nadere invulling daarvan samen met de regio uitgewerkt.

⁵ Kamerstuk 35 561, nr. 35.

⁶ Kamerstuk 35 561, nr. 30.

⁷ Kamerstuk 33 529, nr. 1159.

Direct na het verschijnen van *Nij Begun* is een start gemaakt met het gesprek tussen regio en Rijk over de vorm en inhoud van de economische agenda. Die richt zich voor de komende dertig jaar op de brede welvaart in Groningen en Noord-Drenthe.

Inhoudelijk zal door een startdocument voor de economische agenda worden gekeken naar wat er nu nodig is om het lokale en regionale ondernemings- en vestigingsklimaat te versterken, en wat nodig is voor de beoogde structuurversterking. Groningen en Noord-Drenthe moeten de komende tientallen jaren voor inwoners van alle leeftijden een aantrekkelijke regio zijn om te wonen, leven, leren, ondernemen en investeren. Bijzondere aandacht zal hierbij uitgaan naar de inzet op een aantal thema's die in *Nij Begun* zijn benoemd, zoals gezondheid en de energie- en landbouwtransitie.

In december wordt het startdocument aan uw Kamer gestuurd. Hierin wordt op hoofdlijnen ingegaan op de vorm van de samenwerking en inhoud van de agenda, die in 2024 nader wordt uitgewerkt en vervolgens vastgesteld. In het startdocument wordt ook ingegaan op de economische doelen waarover in de Staat van Groningen verantwoording wordt afgelegd, de samenhang met andere onderdelen van *Nij Begun* zoals de sociale agenda, de samenhang met bestaande initiatieven als de Toekomstagenda Groningen en het Nationaal Programma Groningen (NPG). Tevens neem ik hierbij de motie van de leden Klaver en Nijboer in acht, om met de regio te verkennen hoe opbrengsten van projecten om de Groningse en Noord-Drentse economie te versterken niet alleen privaat zijn. De regio moet ook profiteren van de opbrengsten.⁸

Het tijdpad voor de vaststelling van de economische agenda is niet leidend voor daadwerkelijke investeringen in duurzame economische groei. In de tussenliggende periode worden zoveel mogelijk investeringsgerede plannen uitgevoerd, waaronder een aantal baanbrekers, masterplannen en randvoorwaardelijke investeringsprojecten. Hiervoor zijn vanuit Nij Begun middelen voor onder meer Campussen en Regiodeals beschikbaar, evenals het huidige budget van het NPG.

Het NPG vervult nu al een cruciale rol bij het realiseren van de economische duurzame groei. Op 31 augustus jl. heeft het NPG zijn jaarverslag aan mij aangeboden. Hierin kijkt het NPG terug op het jaar 2022. Het jaarverslag laat de belangrijkste momenten en resultaten van het afgelopen jaar zien: op vier na, zijn alle projecten van Toukomst van start gegaan. Daarnaast keurde het bestuur 29 projecten goed waar bijna 78 miljoen euro voor beschikbaar is gesteld via de lokale programma's en het provinciaal programma. Verder werd 1,7 miljoen euro beschikbaar gesteld aan Groningers die een aanvraag deden bij het Loket Leefbaarheid of het Impulsloket. Naast al deze nieuwe projecten, was er uiteraard volop aandacht voor de goedgekeurde projecten die inmiddels in uitvoering zijn. Er werden in 2022 negen projecten afgerond. Een uitgebreide weergave van de geboekte resultaten treft u aan in bijlage 2, waarmee ik uw Kamer het jaarverslag van het NPG aanbied.

Ik ben mij er terdege van bewust dat inwoners van het gaswinningsgebied daden verwachten. Tegelijkertijd wil ik transparant en secuur te werk gaan. Juist de zorgvuldigheid die ik hierbij samen met bewoners en regionale samenwerkingspartners betracht, is essentieel voor het succes van de uitvoering van de maatregelen en het herstel van vertrouwen van

⁸ Kamerstuk 35 561, nr. 21.

inwoners in de overheid. Hierbij houd ik de motie van Kamerlid Van der Plas⁹ in het oog.

De kabinetsreactie gaat verder dan het milder, makkelijker en menselijker maken van de schadeafhandeling en de versterkingsoperatie. Ook de overheid moet beter functioneren. Hiertoe ben ik in samenwerking met o.a. het Ministerie van Binnenlandse Zaken in gesprek over het bouwen aan een betere overheid. In bijlage 1 treft u de voortgang aan op de individuele maatregelen. Zo laat ik zien dat noodzakelijke vooruitgang geboekt wordt op een manier waarbij Groningers centraal staan, en dat de overheid stappen maakt om beter te functioneren.

De Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat,
J.A. Vijlbrief

⁹ Hiermee kom ik tegemoet aan de toezegging aan het Kamerlid Van der Plas (BBB) op 6 juni 2023 om met maatschappelijke organisaties te praten over hun betrokkenheid bij de totstandkoming van de 50 maatregelen uit de kabinetsreactie en of het pakket voldoende gedragen wordt in de regio.